

Dariusz Człapiński

"Wychowanie do wiary w nauczaniu
Jana Pawła III. Studium
teologiczno-pastoralne", Zbigniew
Zarembski, Lublin 2001 : [recenzja]

Studia Włocławskie 4, 460-462

2001

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

niem, któremu Paweł podporządkował całe swoje życie: „Biada mi, gdybym nie głosił Ewangelii” (1Kor 9, 16). Metody ewangelizacyjne św. Pawła (indukcyjna i kerygmaticzna) są uznawane przez współczesnych teologów jako wzór nowej ewangelizacji.

Przedmiotem duszpasterskiej troski Apostoła Pawła byli również wierni żyjący w rodzinach. Duchowość życia rodzinnego Apostoł zawarł w tzw. tablicach domowych, gdzie podał konkretne wskazania w odniesieniu do żon, mężów i dzieci. Paweł nie ogranicza się jedynie do wysuwania żądań, ale podaje również nadprzyrodzoną motywację, która ma ułatwić realizację powołania do świętości. Tak typowy dla Pawła chrystocentryzm objawia się również w jego pareniezie małżeńskiej i rodzinnej. I tak, żony mają być poddane mężom jak Panu (Ef 5, 22), mężowie mają miłować żony na wzór miłości Chrystusa do Kościoła (Ef 5, 25), a dzieci mają być posłuszne swoim rodzicom, bo to jest miłe Panu (Kol 3, 20) i warunkuje pomyślność i długowieczność (Ef 6, 3).

Obydwaj recenzenci podkreślili, że rozprawa doktorska ks. lic. Michalskiego zasługuje na duże uznanie pod względem merytorycznym i metodologicznym. Została oparta na materiale źródłowym w językach oryginalnych. W analizie i interpretacji tekstu doktorant korzystał z najnowszych słowników i literatury przedmiotu; oprócz języka polskiego również z dzieł w języku angielskim i niemieckim. Recenzenci podkreślili też jasność i elastyczność języka pracy oraz dużą umiejętność zwrócenia syntez. Ks. prof. W. Słomka napisał w recenzji, że „finezja syntez jaśnieje całym blaskiem w zakończeniu, które jak w zwierciadle ukazuje dorobek całej rozprawy w jej zasadniczych wątkach”. Obydwaj recenzenci napisali, że choć praca ks. T. Michalskiego *Zagadnienie świętości według Apostoła Pawła* ujmuje zagadnienie w sposób selektywny i bardzo syntetyczny, to jednak „należy wyrazić uznanie dla jej autora za podjęcie tego ważnego tematu dla świadomości i życia chrześcijańskiego; tematu nie mającego w polskim piśmiennictwie biblijnym i teologicznym wszechstronnego opracowania”. Biorąc pod uwagę poziom pracy i to, że dotąd nie ma publikacji na ten temat w literaturze polskiej, Komisja Wydziałowa obecna na doktoracie i recenzenci postulowali, aby praca ukazała się drukiem.

ks. Ireneusz Werbiński

Ks. Zbigniew Zarembski, *Wychowanie do wiary w nauczaniu Jana Pawła II. Studium teologiczno-pastoralne*, Lublin 2001, 350 s. (praca doktorska – KUL. Wyd. Teologiczny; mszps).

Człowiek i wiara to jakby dwa nierozłączne ogniwa. Moc tego połączenia i wzajemny wpływ na siebie będą o tyle trwałe, o ile zostanie zrealizowany proces wychowania do wiary. Zakłada on dojrzewanie do wiary przez doświadczenie wiary innych ludzi. Zarazem powoduje wzrost wiary u innych osób przez osobistą wiarę danego człowieka (por. KKK 166). Wymieniony wyżej proces nie jest dziełem tylko ludzkim, ale sam Bóg jako pierwszy Wychowawca włącza się w dzieło wychowania.

Jeśli by doszukiwać się jakiegoś wzoru i zarazem autorytetu, który pokazywałby nam współczesnym drogę wychowania do wiary, wielu mogłoby wskazać na

osobę Jana Pawła II. Papież – jako niekwestionowany autorytet moralny – postawił zagadnienie wychowania do wiary w samym centrum swojego nauczania. Skoro tak, to należałoby mieć przed sobą – myśląc o zagadnieniu „wychowania do wiary” – jakże ogromny zakres działalności apostolskiej papieża, który trzeba poddać wnikliwej analizie w celu dokonania studium teologiczno-pastoralnego.

Takiemu wezwaniu stawiał czoło autor niniejszej pracy, która jest rozprawą doktorską napisaną na seminarium z Teologii Pastoralnej Szczegółowej na KUL-u. Choć istnieje wiele rozważań o nauczaniu Jana Pawła II, jednak takich opracowań nie doczekał się problem wychowania do wiary, choć jako taki jest zauważony i podkreślany w różnych pozycjach naukowych. „Jak należy wychować człowieka, aby osiągnął wiarę dojrzałą i trwał w spotkaniu z Bogiem w Chrystusie?” – to pytanie, na które autor udziela odpowiedzi poprzez ukazywanie rezultatów swojego studium w czterech rozdziałach dysertacji.

Rozdział I ukazuje samą rzeczywistość wiary, która jest przedmiotem nauczania Jana Pawła II. Uszczegółowienie wieloznaczeniowego słowa „wiara” ma znaczenie o tyle, że prawidłowe jej rozumienie wpływa na sposób jej kształtowania i przekazywania innym ludziom. Z tej racji autor poświęca wiele miejsca różnym aspektom wiary, ukazując jej wymiar: trynitarny, eklezjalny oraz personalno-egzystencjalny. Ten ostatni wymiar, tak bardzo mocno zauważany w nauczaniu papieża, zmierzać ma do uczestnictwa Boga we wszystkich wymiarach naszego życia. Dlatego uprzednio wymagane jest osobowe i egzystencjalne przyłgnięcie do naszego Ojca. Wszakże ono kształtuje treść wiary oraz zapobiega jej selektywnemu traktowaniu (s. 66). W dalszym toku autor rozprawy wskazuje także na pewne zagrożenia wiary. Wyszczególnił je już Sobór Watykański II nawiązując do pewnych zachwiań, jakie wprowadza współczesny świat (por. KDK 8; 30; 47). Autor wnikliwie analizuje poszczególne zagrożenia, które porusza w swoim nauczaniu następca św. Piotra, nie omijając niepokojących zjawisk w samym środowisku kościelnym (s. 73).

W drugim rozdziale ukazano zasady wychowania do wiary w nauczaniu papieskim. Ta część dysertacji poprowadzona jest w takim kierunku, aby ukazać interesujący autora proces wychowawczy zgodny z reprezentowaną przez Jana Pawła II integralną wizją człowieka oraz jego niezbywalnymi prawami i godnością (s. 92). W dalszej części rozprawy czytelnik poznaje zasadę chrystocentrycznego ukierunkowania wychowania do wiary, przy czym autor podkreśla w nauczaniu papieża chrystocentryzm odnowiony (s. 128). Końcową część tego rozdziału stanowi zaprezentowanie społecznej zasady wychowania do wiary. Autor dowodzi, że otrzymywanie i pogłębianie wiary dokonuje się dzięki obecności innych, dlatego papież zwraca uwagę na konkretne rzeczywistości społeczne, w których powinno się dokonywać całościowe wychowanie (s. 142).

Skoro już wcześniej zostały dostrzeżone przez autora pewne grupy, którym papież powierza istotne oddziaływanie na proces rozwoju wiary, trzeci rozdział rozprawy doktorskiej stanowi ukazanie znaczenia owych środowisk. Myśl autora biegnie po linii ścisłej relacji: człowiek – środowisko. Przy pomocy tego klucza zostało ukazane nauczanie papieskie o wychowaniu człowieka do dojrzałej wiary w kilku równoległych środowiskach: w rodzinie, w środowisku ekle-

zjalnym oraz poprzez pomocniczą rolę szkoły i państwa. Autor zarysował zadania przypisywane poszczególnym środowiskom, a jakoś ich oddziaływanie związał ze stopniem intensywności wiary (s. 225).

W ostatnim rozdziale swojej rozprawy autor zaprezentował sposoby realizacji wychowania do wiary. Ukazując posługę nauczania jako priorytetową formę działalności Kościoła autor mocno zasygnalizował przekonanie Jana Pawła II o konieczności nowych działań ewangelizacyjnych (s. 229). Paragraf tegoż rozdziału stanowi jakby streszczenie całego pontyfikatu Jana Pawła II, który orędzie Chrystusa głosi na wszelkie sposoby. W przekonaniu namiestnika Chrystusa – zdaniem autora – szczególne znaczenie należy przypisać środkom społecznego przekazu dającym nową szansę dotarcia do współczesnego człowieka (s. 250).

W końcowej części tegoż rozdziału omówione zostało nauczanie papieskie w kwestii wychowania do wiary, które to wychowanie dokonuje się poprzez posługę liturgiczną Kościoła i posługę pastoralną. Ta ostatnia wiąże się z obecnością Kościoła we wszystkich kontekstach kulturowych i społecznych, w których członkowie Mistycznego Ciała Chrystusa mają obowiązek dawania świadectwa o swoim Mistrzu (s. 280).

Rozprawa oparta jest na rzetelnym materiale źródłowym. Stanowi go nauczanie Jana Pawła II, przy czym szczególny nacisk autor położył na encykliki, konstytucje i adhortacje papieskie, listy, orędzia oraz homilie i przemówienia nawiązujące do problemu niniejszej dysertacji. Praca doktorska skupia się na encyklikach: *Redemptor hominis*, *Dives in misericordia*, *Dominum et Vivificantem*, *Redemptoris missio*, *Fides et ratio*, jak również na adhortacjach: *Catechesi tradendae*, *Familiaris consortio*, *Christifideles laici*. W bibliografii możemy odnaleźć także pozostałe dokumenty papieskie. Ponieważ nauczanie Jana Pawła II stanowi – jak zauważa autor – rozwinięcie jego własnego nauczania sprzed pontyfikatu oraz nauczania Soboru Watykańskiego II i poprzednich papieży, stąd w pracy są liczne odwołania się do miejsc, które zawierają wyżej wymienione teksty. Warto podkreślić dużą liczbę: listów i orędzi (37), homilii (57), przemówień (242). Tak pokaźne źródła pozwalają na wysunięcie wniosku, że rozprawa stanowi szerokie i gruntowne spojrzenie na całość nauczania papieskiego. Niewątpliwie autor musiał sięgnąć do tak wielu źródeł, aby w sposób dogłębny zrealizować zamierzenia postawione w swojej dysertacji.

Rozprawa od strony redakcyjnej nie budzi zastrzeżeń. Czasem można natrafić na niezbyt szczęśliwe sformułowania typu: „Podejmowana w Kościele [posługa nauczania] podczas Mszy świętych i innych nabożeństw liturgicznych czy pozaliturgicznych” (s. 294). Jeśli zamysłem autora jest myśl o innych formach pobożności wiernych i religijności ludowej, to stanowią one kontynuację życia liturgicznego Kościoła, choć go nie zastępują (por. KKK 1674-1676).

Małe uwagi w żaden sposób nie obniżają wartości dysertacji. Jej bogata treść może zachęcić do głębszej analizy teologiczno-pastoralnej papieskiego nauczania. Podjęty przez autora temat pozwala na bardziej wnikliwe spojrzenie na całą misję Jana Pawła II. Dużą wartość rozprawy doktorskiej podkreśla warsztat naukowy – udokumentowany bogatymi przypisami – mający za fundament źródła i literaturę przedmiotu.

ks. Dariusz Człapiński